

Dagbesteding Nieuwe Stijl

Inzicht in effecten en randvoorwaarden

September 2018

In opdracht van Gemeente Nijmegen

Sinzer
Value what matters

Colofon

© **Sinzer en Gemeente Nijmegen**

Deze publicatie is op initiatief van Gemeente Nijmegen tot stand gekomen en opgesteld door Sinzer.

September, 2018

Auteurs

Malou van Nieuwkoop, Social Impact Consultant, Sinzer
Vincent Belgraver, Social Impact Consultant, Sinzer

Partners

Deze publicatie is tot stand gekomen met medewerking van Pluryn, RIBW, Bindkracht 10, Sterker sociaal werk, gemeente Nijmegen, bezoekers van het NAH-centrum, Phoenix, Hobbycentrum Nijmegen, Hobbycentrum Oost, Wijkatelier Lindenholt, Onder de Bomen, GGD, Vrijwilligerscentrale, Driestroom en Van Tuin tot Bord. Hun input heeft een belangrijke basis gevormd voor dit rapport.

Meer informatie

Heeft u vragen naar aanleiding van deze publicatie?
Neem dan gerust contact met ons op.

Sinzer | Malou van Nieuwkoop

malou@sinzer.org

Gemeente Nijmegen | Leonie Braks

l.braks@nijmegen.nl

Inhoudsopgave

Colofon	1
Inhoudsopgave	2
1. Inleiding	4
1.1. Aanleiding en inhoud	4
1.2. Scope	4
1.3. Totstandkoming van dit rapport	5
1.4. Leeswijzer	5
2. Waarom dagbesteding 'nieuwe stijl'	5
2.1. Beschrijving van de huidige situatie	5
2.2. Waarom is dit een probleem?	6
2.3. Hoe groot is het probleem?	6
3. Over dagbesteding 'nieuwe stijl'	8
3.1. Wat is dagbesteding nieuwe stijl	8
3.2. Een voorbeeld	9
3.3. Casusanalyse	9
4. Randvoorwaarden	12
4.1. Enkele aanbevelingen	16
5. Verwachte effecten	17
5.1. Positieve gezondheid	17
Conclusie	20
Bronnen	22
Bijlagen	23
Bijlage 1: Projectgroep & Geïnterviewden	23
Bijlage 2: Dagbesteding nieuwe stijl in schematisch vorm	24
Bijlage 3. Casussen RIBW	25
Bijlage 4. Casussen Pluryn met toelichting van Sterker en Bindkracht 10	27

Bij Phoenix

*Het is lang geleden, maar ik weet het nog goed,
Ik kreeg een diagnose en dacht: "leuk, maar ik weet niet hoe verder moet
Mislukt in mijn werk, mislukt in mijn relatie, ik voel me falen
De moed om opnieuw te beginnen, waar moet ik die vandaan halen?"
Toen kwam ik bij Phoenix en ik heb ontdekt
Hoe belangrijk dat is, zo'n veilige plek*

*Ja, ik had wel een plek waar ik kon wonen, ik had een huis
Maar daar voelde ik me vreselijk eenzaam en helemaal niet thuis
Zonder werk, zonder relatie, helemaal alleen, al die lange uren
Die ook wel eindeloos leken, zo onveilig tussen die 4 muren.
Maar bij Phoenix heb ik gemerkt
Ik ben niet alleen en samen sta je sterk.*

*Ik was niet altijd gemakkelijk, de weg uit de misère
Het vrede zien te krijgen met het falen in mijn carrière
Maar elke keer als ik het moeilijk had en het weer eens niet zag
En weer voor de zoveelste keer vastliep in mijn oude gedrag
Dan was daar Phoenix en kon ik weer voelen:
Ik hoor er wel bij, al steek ik mijn mening niet onder banken of stoelen.*

*Nu jaren later, ook na zoveel jaren veel grijzer
Kijk ik trots en dankbaar achterom want, geloof het of niet, ik ben veel wijzer
En weer vrolijk en druk, in voor een grap, nog even onhandig
En helaas, soms ook nog even dominant en dan onverstandig.
Ik heb hier bij Phoenix ontzettend veel geleerd
En dat komt omdat ik hier wel wordt geaccepteerd.*

*Het leven is volgens mij niet gemaakt om stil te blijven staan
Ik denk dus dat het voor mij nu tijd is om een stapje verder te gaan
Ik wil mijzelf verder ontplooien door het doen van vrijwilligerswerk
Mijn kwaliteiten inzetten voor de maatschappij, dan voel ik me sterk
Maar wordt het me te moeilijk of voelt het ergens niet pluis
Dat weet ik, ik kan altijd terugvallen op Phoenix en daar voel me ik thuis.*

Gedicht van Nora

1. Inleiding

1.1. Aanleiding en inhoud

In de gemeente Nijmegen is de ontwikkelingsgerichte dagbesteding (Wmo) grotendeels doelgroepgericht en ingericht per aanbieder. Dagbesteding gebeurt voornamelijk op indicatie en is veelal beschut. Als gevolg daarvan ligt de focus nog niet altijd voldoende op persoonlijke ontwikkeling, activering en inclusie. Zowel de gemeente Nijmegen als aanbieders van dagbesteding willen de ontwikkelingsgerichte dagbesteding daarom op een andere manier inrichten. In dagbesteding 'nieuwe stijl' is het uitgangspunt wat iemand kan en wil doen, in plaats van welk bestaand aanbod het best passend zou zijn. Bovendien is de ambitie om dagbesteding zoveel mogelijk in iemands eigen omgeving ('in de wijk') te organiseren. In hoofdstuk 3 wordt toegelicht wat 'nieuwe stijl' precies inhoudt.

Dit rapport is een eerste verkenning van de kenmerken en potentie van dagbesteding nieuwe stijl en de randvoorwaarden waaraan moet worden voldaan. Ook wordt beschreven hoe het kan leiden tot positieve effecten voor de doelgroep. Oorspronkelijk was beoogd een maatschappelijke Business Case op te stellen, waarin door middel van een prognose, de kosten en baten van dagbesteding nieuwe stijl zouden worden uitgewerkt. Dit bleek om meerdere redenen niet mogelijk. Allereerst is nog niet (voldoende) helder hoe de nieuwe focus er in de praktijk uit gaat zien. Ook werd duidelijk dat er op bepaalde vlakken al gewerkt wordt volgens de nieuwe aanpak, wat het moeilijk maakt om een 'oude situatie' te vergelijken met de 'nieuwe aanpak'. Zolang de nieuwe werkwijze nog niet concreet is uitgewerkt is het onmogelijk om gefundeerde uitspraken te doen over kosten en opbrengsten. Tenslotte is dit in mindere mate een maatschappelijke business case geworden met geëxtrapoleerde gegevens doordat het benoemen van precieze aantallen zeer lastig bleek, en het aantal cliënten dat in aanmerking komt voor dagbesteding nieuwe stijl beperkt lijkt.

Op hoofdlijnen is duidelijk geworden hoe dagbesteding nieuwe stijl er uit kan gaan zien. Echter, wat de rol van de verschillende partners daarin is, verdient nog meer aandacht en uitwerking. De in dit rapport benoemde randvoorwaarden en aanbevelingen (gebaseerd op input vanuit verschillende betrokken stakeholders) kunnen daarvoor als leidraad dienen. Tevens bevat dit rapport een probleemanalyse, een operationalisering van dagbesteding nieuwe stijl en worden de mogelijke effecten voor stakeholders gestaafd door middel van literatuur, casusanalyse, focusgroepen en interviews. Dit rapport is mede hierdoor een kwalitatief adviesdocument geworden waar gefocust wordt op randvoorwaarden en aanbevelingen.

1.2. Scope

Dit rapport focust zich op ontwikkelingsgerichte dagbesteding, inclusief mensen die beschermd wonen. Arbeidsmatige dagbesteding is buiten beschouwing gelaten. Ook heeft het rapport alleen betrekking op de gemeente Nijmegen. Cijfers die gaandeweg benoemd worden hebben dan ook alleen op deze gemeente betrekking.

1.3. Totstandkoming van dit rapport

Dit rapport is tot stand gekomen met behulp van veel betrokkenen. Een belangrijk aandeel hierin heeft de projectgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van Gemeente Nijmegen, zorgorganisaties Pluryn en RIBW, welzijnsorganisaties Bindkracht 10 en Sterker. De projectgroep is vier keer samengekomen in bijeenkomsten van een dagdeel. In deze bijeenkomsten is gesproken over de 'noodzaak' van dagbesteding nieuwe stijl, de kenmerken ervan en de randvoorwaarden. Tevens is gewerkt aan casusanalyses, waarnaar verwezen wordt in dit rapport (zie ook bijlage 3 en 4). Aanvullend hebben twee focusgroepen met deelnemers van het NAH¹-centrum (Pluryn) en Phoenix (RIBW) plaatsgevonden. Tijdens deze focusgroepen bespraken we ervaringen van bewoners, wat ze graag zouden willen en nodig hadden. Deze focusgroepen zijn gefaciliteerd door consultants van Sinzer en er waren bij beide ook begeleiders aanwezig. Tenslotte zijn er negen telefonische interviews uitgevoerd met betrokken (partner)organisaties die niet in de projectgroep zaten. Een overzicht van betrokkenen is opgenomen in bijlage 1. Het gehele traject is begeleid door consultants van adviesbureau Sinzer.

1.4. Leeswijzer

Het volgende hoofdstuk biedt een samenvatting van besproken knelpunten in ontwikkelingsgericht dagbesteding. Hoofdstuk 3 bestaat uit een operationalisering van 'nieuwe stijl' en welke randvoorwaarden daarvoor zijn benoemd. Hoofdstuk 4 gaat in op de te verwachten effecten voor de doelgroep. Afsluitend is een samenvattende conclusie toegevoegd.

2. Waarom dagbesteding 'nieuwe stijl'

2.1. Beschrijving van de huidige situatie

Hoewel er al allerlei voorbeelden zijn van dagbesteding die vraaggericht wordt ingezet, is het grootste deel van de ontwikkelingsgerichte dagbesteding in gemeente Nijmegen nog aanbodgericht georganiseerd. Wanneer iemand dagbesteding nodig heeft wordt er - versimpeld gezegd - gekozen vanuit het Sociaal Wijkteam (SWT) uit een 'menukaart' met het aanbod, waarna een indicatie wordt afgegeven. Deze dagbesteding is vervolgens vaak doelgroepgericht georganiseerd. Een dagbestedingsvoorziening richt zich bijvoorbeeld op één specifieke doelgroep, en heeft het aanbod op de kenmerken van die doelgroep ingericht. Hoewel er in de dagbesteding ruimte is voor persoonlijke begeleiding, betekent dit niet automatisch dat het hele dagbestedingsproject op de behoefte van de persoon is toegespitst. Daardoor is deze onvoldoende gericht op persoonlijke ontwikkeling en activering. Immers, juist daarvoor is het van belang dat (uiteindelijk) helder is welke ontwikkeling iemand kan en wil doormaken en dat de dagbesteding en bijbehorende begeleiding datgene bieden wat mensen nodig hebben om de beoogde ontwikkeling door te kunnen maken. Het goed kennen van persoonlijke behoeften, interesses en mogelijkheden en het aanbod daarop afstemmen is dus van belang. Tot slot wordt geconstateerd dat de dagbesteding nog niet goed aansluit op laagdrempelige activiteiten in de wijk en stad. Dagbesteding vindt veelal plaats op beschutte locaties verspreid over de stad, en er

¹ NAH: Niet-aangeboren hersenletsel.

is nog relatief weinig aansluiting met activiteiten die in de wijken al aanwezig zijn, waardoor ook deelnemers soms onvoldoende verbinding hebben met de wijk waarin ze leven.

2.2. Waarom is dit een probleem?

Gemeente Nijmegen definieert ontwikkelingsgerichte dagbesteding in haar contracten met aanbieders van dagbesteding als volgt:

Ontwikkelingsgericht dagactiviteiten, al dan niet in groepsverband, gericht op:

- het creëren en behouden van dagstructuur;
- indien mogelijk toeleiding naar arbeidsmatige of (begeleid) werk;
- ontwikkelen en behouden van fysieke, cognitieve en sociale vaardigheden;
- het bevorderen en behouden van zelfredzaamheid;
- het bevorderen van de eigen regie;
- verminderen/voorkomen van sociaal isolement;
- contact, ontwikkeling en/of ontplooiing;
- ontlasting van mantelzorgers.

Als doelstelling staat omschreven: "participatie (zo inclusief/geïntegreerd mogelijk) en dagstructuur vergroten en behouden aan de hand van concrete doelen op één of meer leefgebieden uit de ZRM in het begeleidingsplan."

Ontwikkelingsgerichte dagbesteding heeft als doel mensen naar eigen vermogen mee te laten (blijven) doen in de samenleving. Voor iedereen kan dat iets anders betekenen. Ook wat ervoor nodig is om participatie naar vermogen zo goed mogelijk te realiseren verschilt van persoon tot persoon. Uit het rapport 'Dagbesteding in ontwikkeling' van Movisie (2017) weten we dat het daarom belangrijk is dat dagbesteding goed aansluit op de wensen en capaciteiten van de deelnemers. Er moet bijvoorbeeld rekening worden gehouden met iemands voorgeschiedenis, niveau en individuele interesses. Alleen dan kan dagbesteding echt effectief zijn en, meer dan nu het geval is, leiden tot participatie in de 'gewone' maatschappij. Tevens vraagt dit om een goede afstemming binnen de context. Ook in de samenleving vraagt dit namelijk om een verandering van perspectief. In de huidige dagbesteding is een aanbod op maat echter nog niet de standaard en nog onvoldoende gericht op het faciliteren van een ontwikkeling van de deelnemers over een langere tijd. Hierdoor wordt de potentie van de deelnemers niet ten volle benut en blijven er kansen liggen op het gebied van participatie. Bovendien blijft men vaak lang hangen in de '*special world*' van de beschutte dagbesteding, in plaats van dat zij meedoen in de 'gewone maatschappij'. Met het oog op inclusiviteit is dit een onwenselijke situatie.

2.3. Hoe groot is het probleem?

Uit cijfers van de gemeente Nijmegen blijkt dat in 2017 ongeveer 1.100 mensen ontwikkelingsgerichte dagbesteding op indicatie ontvingen. Ruim 600 van hen hadden ook een indicatie voor beschermd wonen. Het overgrote deel van de mensen krijgt dagbesteding via Pluryn en RIBW, veelal op een beschutte locatie.

Gemeente:	Ontwikkelingsgericht Dagbesteding ambulant ZIN 2017 (excl. pgb) <i>Top 10 aanbieders (90.2%)</i>	Unieke cliënten
Nijmegen	Pluryn	105
	RIBW Nijmegen en Rivierenland	154
	Stichting Unit Academie	23
	Stichting Multidag Nijmegen	27
	Stichting Driestroom	16
	Onder de Bomen	24
	Stichting Zahet	16
	Thuiszorg Elele	15
	I Am Recycled	7
	ZCN Zorg Coöperatie Nijmegen	7
Totaal		394
Bron: Initi8 (gemaakt op 01-02-2018) - cijfers zijn t/m december 2017		

Gemeente:	Beschermd wonen met Dagbesteding <i>Top 10 aanbieders (97%)</i>	Unieke cliënten
Nijmegen	RIBW Nijmegen en Rivierenland	349
	IrisZorg	109
	PGB*	85
	Leger des Heils	19
	Pluryn	16
	Yulius	15
	Eleos	12
	Woonzorgnet	12
	ZZG	8
	Driestroom	5
Totaal		630

Bron: Initi8 (gemaakt op 01-02-2018) - cijfers zijn t/m december 2017
* PGB vormt een restcategorie waarbij aanbieders niet bekend zijn.

Aantallen	Top 10 aanbieders	Totaal (alle aanbieders)
Dagbesteding	394	436
Beschermd wonen met dagbesteding	630	647
Totaal	1024	1083

3. Over dagbesteding 'nieuwe stijl'

In dit hoofdstuk wordt verder toegelicht wat er met dagbesteding nieuwe stijl wordt bedoeld en is er aandacht voor opgehaalde randvoorwaarden en enkele aanbevelingen. Een schematische weergave van dagbesteding nieuwe stijl is toegevoegd in bijlage 2.

3.1. Wat is dagbesteding nieuwe stijl

Vanuit de wens om dagbesteding meer te richten op persoonlijke ontwikkeling, activering en inclusie in het alledaagse leven of in de wijk is dagbesteding nieuwe stijl gericht op de vraag van de bewoner zelf; hij of zij kan meer mee bepalen wat hij/zij wilt, kan, leuk vindt en gemotiveerd is om te gaan doen. Dit kan alleen ingezet worden wanneer ook geïnvesteerd wordt in de context, de maatschappij waarin deze bewoner participeert.

Met 'nieuw' wordt een verschuiving bedoeld van beoordelen wat past binnen het bestaande aanbod naar aandacht voor talent en meer (ambulante) trajectbegeleiding, om zo de meest zinvolle dagbesteding te organiseren. Met deze focus op persoonlijke ontwikkeling zijn belangrijke uitgangspunten wat iemand kan en leuk vindt.

De bijbehorende wens is om vanuit beschutte dagbestedingsplekken (nog) meer aan te sluiten bij activiteiten in de wijk of stad; inclusie, waardoor bewoners met en zonder beperking meer met elkaar in contact komen. Zoals gezegd, vraagt dit ook wat van de 'ontvangende partij' in de wijk of stad. Met daarbij de, al eerder genoemde, kanttekeningen dat dit niet voor iedere bewoner gewenst of mogelijk is en er altijd een beschutte vorm zal moeten blijven bestaan voor een bepaalde groep bewoners. Noodzakelijk is daarbij wel toe te werken naar wat deze groep kenmerkt en randvoorwaardelijk is ten aanzien van dagbesteding. Op dit moment is nog niet duidelijk hoe groot deze groep precies is en wat hun kenmerken zijn.

3.2. Een voorbeeld

Dagbesteding nieuwe stijl gaat zodoende niet meer automatisch uit van volledige beschutting met voornamelijk specialistische begeleiding. Een voorbeeld, een bewoner met niet-aangeboren hersenletsel zou voorheen direct bij het NAH-centrum van Pluryn aangemeld worden. In het geval van dagbesteding nieuwe stijl zou er - nadat duidelijk is geworden met welke hulpvraag hij/zij aangemeld wordt - onderzocht worden welk type dagbesteding of (vrijwilligers)werk passend is. Deze bewoner wil en kan bijvoorbeeld aan de slag bij de kinderboerderij.

Mogelijk zit hier een kostenbesparing, door het voorkomen van beschutte dagbesteding en intensieve (specialistische) begeleiding. De kosten zitten desondanks in het vinden van een passende dagbesteding of werkplek waarvoor mogelijk expertise nodig is, het verzorgen van de indien nodige persoonlijke begeleiding (al dan niet in mindere mate) en het organiseren van de mogelijkheid tot opschaling (al dan niet tijdelijk) naar specialistische begeleiding, als een mogelijk vangnet fungeren. Daarnaast zitten er mogelijk ook kosten in het toegankelijk maken van de nieuwe plek, die nog onbekend kan zijn met de nieuwe doelgroep. Ook hier is expertise en tijd voor nodig. Naast de toegankelijkheid van een plek is de sfeer van deze locatie bepalend. Mensen moeten zich welkom voelen; onbekendheid met en vooroordelen ten aanzien van de doelgroep kunnen succesvolle dagbesteding in de weg staan.

Effect	Kosten	Besparing
Korter / minder dagdelen volledig beschut	- Vinden van passende dagbesteding - Mogelijke investeringen in toegankelijkheid / begeleiding nieuwe locatie - Persoonlijke begeleiding op locatie (overdragen expertise)	- Beschutte dagbesteding (Afschalen of afronden) - Specialistische begeleiding (Afschalen of afronden)

3.3. Casusanalyse

De vraag in het kader van dit rapport is vooral: voor hoeveel van hen is de dagbesteding onvoldoende toegespitst op het eigen willen en kunnen? Hoeveel 'winst' valt er te behalen als een en ander anders wordt ingericht? Hoeveel van hen zouden zich (op den duur) beter kunnen ontplooiën als zij dagbesteding 'in de wijk', dichterbij de maatschappij, buiten de beschutting zouden krijgen. Binnen de scope van dit rapport kon deze vraag niet geheel worden beantwoord. Voor twee dagbestedingslocaties is - ter indicatie - wel een grove inschatting gemaakt (zie voorbeelden op de volgende pagina). We weten dat dagbesteding nieuwe stijl niet per definitie betekent dat er voor *iedereen* iets anders georganiseerd moet worden. Allereerst is er - zo zal ook later in dit rapport blijken - soms al sprake van een aanbod op maat (en wordt er dus al gewerkt volgens de uitgangspunten van dagbesteding nieuwe stijl). Ook is het lang niet voor

iedereen wenselijk of haalbaar om uit de beschutting te gaan. Een aanbod op maat betekent ook dat men terecht kan op een beschutte plek zoals dat nu georganiseerd is. Voor deze groep mensen zal er binnen dagbesteding nieuwe stijl weinig hoeven te veranderen. Een ander aspect waar we later op terugkomen is flexibel aanbod, waarbij op- of afgeschaald zou kunnen worden qua beschutting.

Pluryn en RIBW hebben een aantal casussen geanalyseerd en de uitkomsten daarvan geven een eerste inzicht ten aanzien van bovenstaande vragen. Hun inschattingen en ambities worden hieronder zichtbaar gemaakt en geven aan dat er nog steeds een grote groep zal zijn die niet in aanmerking kan komen voor dagbesteding nieuwe stijl en dus afhankelijk is van beschutte dagbesteding met specialistische begeleiding. Omdat deze inschatting is gebaseerd op een beperkte casusanalyse van alleen Pluryn en RIBW (samen goed voor ruim 50% van de dagbesteding) zijn de cijfers niet extrapoleren naar totalen op gemeentelijk niveau. Wel geeft het een eerste grove indicatie van het wel of niet aanwezige potentieel. Daarnaast wordt door alle betrokken partijen benoemd dat het gaat om een ambitie voor 2019 maar eerst aan de besproken randvoorwaarden zal moeten worden gewerkt om dagbesteding nieuwe stijl succesvol uit te rollen. Op deze randvoorwaarden komen we terug in hoofdstuk 3.

Organisatie: RIBW	Locatie: Phoenix	2017
136 actieve deelnemers	Gemiddeld aantal dagdelen per week: 3	Vergoeding Wmo per cliënt: €35 Vergoeding Wmo begeleiding: €0,87 / €1,05 per minuut ²
Inschatting van percentage dat in aanmerking zou kunnen komen voor dagbesteding nieuwe stijl: - Onder begeleiding <u>volledig</u> uit de beschutting: 10% - Onder begeleiding <u>deels</u> uit de beschutting: 15% Op basis van deze inschatting komen 31 bewoners (23%) in aanmerking voor dagbesteding nieuwe stijl.		

Organisatie: Pluryn	Locatie: NAH Centrum	2017
80 deelnemers	Gemiddeld aantal dagdelen per week: 3	Vergoeding Wmo per cliënt: €35 Vergoeding Wmo

² Bedragen komen uit de tarieven van OVEREENKOMST 2018-2021 - Aanbesteding ambulante Wmo 2016 en Jeugdhulp.

		begeleiding: €0,87 / €1,05 per minuut
Inschatting van percentage dat in aanmerking zou kunnen komen voor dagbesteding nieuwe stijl: - Onder begeleiding <u>volledig</u> uit de beschutting: 9% - Onder begeleiding <u>deels</u> uit de beschutting: 12% Op basis van deze inschatting komen 17 bewoners (21%) in aanmerking voor dagbesteding nieuwe stijl.		

Onder andere doordat beschutte dagbesteding in groepsverband aangeboden wordt en persoonlijke begeleiding maatwerk is (bijvoorbeeld op locatie bij de kinderboerderij) is het niet de verwachting dat dit op korte termijn een kostenbesparing oplevert, dit is inzichtelijk gemaakt met onderstaand rekenvoorbeeld:

Rekenvoorbeeld op basis van aantallen & casusanalyse Pluryn (NAH-centrum) Effect: <u>volledig voorkomen van beschutting</u>	
Aantal dat in aanmerking komt voor dit effect: Gemiddelde aantal dagdelen dagbesteding: Tarief: Duur:	7 bewoners 3 dagdelen €35 per dagdeel 1 jaar
Besparing = € x aantal x duur = (€35 x 3) x 7 x 52 = €38.220,-	
Benodigde input Aantal dat in aanmerking komt voor dit effect: Gemiddeld aantal uur begeleiding per week: Tarief: Duur:	7 bewoners 2 uur €57,60 per uur 1 jaar
Kosten = € x aantal x duur = (€57,60 x 2) x 7 x 52 = €41.933,-	

Dit overzicht is om diverse redenen een rekenvoorbeeld:

- Het is zeer lastig om een gemiddelde duur van begeleiding buiten de beschutting (tbv dagbesteding nieuwe stijl) te noemen, gezien het maatwerk. Tevens verschilt de gemiddelde duur van beschutte dagbesteding per locatie. In het rekenvoorbeeld is daarom met het eerste jaar gerekend. Specifiek voor het NAH-Centrum is het zeer zelfdzaam dat cliënten 'maar' voor 1 jaar komen, 3 tot 5 jaar zit dichterbij de realiteit.
- Voor het voorbeeld is gerekend met het gemiddelde van reguliere begeleiding (€52,20 per uur) en niet-specialistische begeleiding (€63) buiten de beschutting.
- Kosten tav de koppeling aan een nieuwe activiteit in de wijk/stad (welzijn) zijn hier nog niet in meegenomen.
- Een mogelijk effect is dat dagbesteding deels buiten de beschutting zou kunnen plaatsvinden, dit effect is voor nu buiten dit rekenvoorbeeld gehouden.

Een belangrijke conclusie is dat op de korte termijn er geen kostenbesparing (€41.933 vs. €38.220) lijkt op te treden. Wanneer naar de langere termijn gekeken zou worden zal dit plaatje er anders uitzien. Enkele benoemde langere termijn voordelen zijn; de groei in sociaal netwerk, zelfvertrouwen en eigen regie. Dit kan uiteindelijk leiden tot kostenbesparing in de zorg bijvoorbeeld op het vlak van woonbegeleiding. Tevens is het aannemelijk dat het aantal begeleidingsuren op de nieuwe plek op termijn kunnen gaan verminderen. Deze langere termijn effecten worden door de projectgroep benadrukt als zeer waardevol en verdienen verdere (kwantitatieve) uitwerking.

4. Randvoorwaarden

In deze paragraaf staan we stil bij de opgehaalde belangrijkste randvoorwaarden voor dagbesteding nieuwe stijl. We zien deze als uitgangspunten voor de verdere uitwerking van deze verbeteringen. De randvoorwaarden zijn thematisch geclusterd op basis van een kwalitatieve analyse na de sessies met de projectgroep, de focusgroepen en interviews.

Aanbod

Een belangrijk uitgangspunt bij dagbesteding is dat bekend is wat de bestaande mogelijkheden aan activiteiten in de wijk of stad zijn, zodat bewoners eenvoudiger aan een dagbestedingsplek kunnen worden gekoppeld. We zien daarvoor een belangrijke rol voor het online platform Wegwijzer024³. In potentie is deze online sociale kaart het eerste overzicht vanuit waar naar passende dagbesteding gezocht kan worden. Daarnaast is bijvoorbeeld de Vrijwilligerscentrale een interessante partner om te betrekken bij het inzichtelijk krijgen en houden van de mogelijkheden. Zij werken al samen met meer dan 800 organisaties en zijn expert in het bemiddelen tussen vraag en aanbod. Bindkracht 10 en de opbouwwerkers in de wijk spelen natuurlijk een belangrijke rol.

³ <https://www.wegwijzer024.nl/>

Naast de bekendheid van het bestaande aanbod is ook de expertise noodzakelijk om te kunnen achterhalen wat voor iemand belangrijk is, wat kan, wat diegene leuk vindt et cetera. Het ophalen van deze persoonlijke behoefte is de belangrijkste eerste stap en moet dan ook goed geborgd worden. Afhankelijk van wanneer dit precies plaatsvindt en door wie deze verantwoordelijkheid uitgevoerd wordt, is hier nog extra kennis en mankracht voor nodig, bijvoorbeeld bij het Sociaal Wijkteam (SWT). Tevens is het belangrijk om op te merken dat er niet alleen vanuit de bewoner begeleiding noodzakelijk is, dit is ook van belang voor de 'ontvangende' partij, om de juiste sfeer en context te creëren.

Voorbeeld: Wijkatelier Lindenholt

Eén gebouw wordt gedeeld door zorg- en welzijnsorganisaties en ook het sociaal wijkteam.

"Het wijkatelier is de enige locatie in Nijmegen waar bewoners het voor het zeggen hebben. Natuurlijk met hulp, maar zij bepalen" legt Johan Joren, coördinator Wijkatelier uit.

Een greep uit de activiteiten: samen koken en lunchen, taalgroepen, de wijkkring, verwenochtenden. Binnenkort gaan de bewoners een dagje naar Amsterdam.

Uitgangspunten: talentgericht, persoonlijke aandacht, onderling vertrouwen.

Begeleiding gebeurt door een nauwe samenwerking van de coördinator, opbouwwerker en zorgprofessionals.

Begeleiding

Een randvoorwaarde die veelvuldig naar voren kwam vanuit bewoners, begeleiders en coördinatoren is de noodzaak en kracht van begeleiding. Persoonlijke begeleiding, dit kunnen wekelijks afspraken of gesprekjes bij het koffiezetapparaat zijn, verzorgen een veilige omgeving, structuur en helpen bij het (opnieuw) opbouwen van zelfvertrouwen en een netwerk. Begeleiding wordt omschreven als een achterwacht; een "noodzakelijkheid om bewoners zelfstandig te kunnen laten zijn". Met deze professionele begeleiding aanwezig of dichtbij durven bewoners te oefenen en experimenteren zonder direct de volledige verantwoordelijkheid te hoeven dragen. Bij het verder ontwikkelen van dagbesteding zal nog bepaald moeten worden, wie in welke gevallen deze begeleiding het beste kunnen verzorgen.

Casusanalyse

Hieronder volgt een voorbeeld casus van Pluryn met ideeën van Sterker en Bindkracht 10.

Deze casus vormt een eerste inschatting van Dagbesteding Nieuwe Stijl en is gebaseerd op beknopte informatie. Een benoemde wens is om dit zo snel mogelijk verder uit te werken met betrokken partijen.

Man, 48 jaar. Diagnose: NAH en diabetes type 2.

Draagkracht: Gestructureerd in tijd en plaats, humor, vrolijk, maakt snel contact, mobiel en geen lichamelijke beperkingen.

Draaglast: Slecht geheugen, moeite met autoritair gedrag, veel structuur nodig.

Heer wil graag een (vrijwilligers)baan waar hij weinig druk van bovenaf ervaart en niet overvraagd wordt, maar wel actief aangestuurd wordt. Intensieve begeleiding nodig ivm zijn slecht geheugen.

Vanuit welzijn zouden meerdere afspraken om te verhelderen wat iemand wil/kan ingezet worden. Er zal intensief gezocht worden naar een passend aanbod of verkennen om een nieuw aanbod op te zetten. Enkele ideeën: meehelpen bij beheer van voorzieningen zoals het wijkcentrum of gastheer bij STIP. Inschatting benodigde inzet welzijn: 20-30 uur.

Vanuit zorg blijft individuele ambulante begeleiding nodig. Inschatting benodigde inzet: 1-2u. per week. Nog nader te bepalen hoe deze inzet vormgegeven wordt.

Vertrouwde omgeving

Bewoners die we spraken tijdens de focusgroepen noemen het NAH-Centrum en Phoenix 'veilig', een 'uitvalsbasis', 'gezellig' en een plek waar ze rust ervaren. Dit wordt zo ervaren doordat een locatie vanuit een vertrouwde structuur werkt. Het is een bekende locatie en hanteert een overzichtelijk weekprogramma. Bewoners van Phoenix benoemen het als een 'thuis'. Het wordt ervaren als een veilige omgeving van waaruit ze weer leren initiatief te nemen. De drempel is laag en onder begeleiding is veel mogelijk. Dezelfde kenmerken worden benoemd bij meer welzijn-georiënteerde locaties zoals het Hobbycentrum. Een locatie heeft een speciale, specifieke sfeer en die is belangrijk om te behouden. Dit is een van de succesfactoren en wat de nodige aandacht verdient als de groep bewoners diversifieert. De exacte kenmerken en randvoorwaarden voor het creëren van een veilige, vertrouwde omgeving verdienen nog meer onderzoek.

Meedoen in de samenleving

Door het (opnieuw) opbouwen van zelfvertrouwen, zelfstandigheid en trots wordt gewerkt aan persoonlijke ontwikkeling. Wat deze ontwikkelingsdoelstelling is, is zeer persoonlijk en hangt af

van de achtergrond van deze bewoner. Dit kan verschillen voor iemand met NAH (niet aangeboren hersenletsel), iemand met een ernstige psychische aandoening of meervoudige diagnose.

Bewoners geven aan een steentje te willen bijdragen - op welke manier dan ook - maar dat ze dit het liefst vanuit eigen initiatief doen en niet vanuit druk of (veranderende) regelgeving vanuit bijvoorbeeld de Gemeente. Zo geeft een bewoner aan:

“Het moet dan ook wel echt daadwerkelijk vraaggericht zijn en er moet echt een plek zijn waar we op kunnen terugvallen. Het kan én én, vanuit de beschutting en ergens anders. Ook moet de juiste begeleiding worden geboden. Begeleiding moet interesse tonen, opvolgen, constant checken hoe het ervoor staat. Iedereen heeft een gebruiksaanwijzing. Die gebruiksaanwijzing is hier bij Phoenix wel bekend, maar op andere plekken niet. En als je niet weet hoe ik werk, gaat het fout.”

Door vrijwel iedereen werd benadrukt werd dat er altijd een beschutte omgeving noodzakelijk zal zijn. Er is een groep die deze rust en prikkelarme setting nodig heeft. Tevens wordt benoemd dat een dergelijke plek ook als terugvalbasis kan dienen; sommige bewoners hebben zo'n plek om op terug te kunnen vallen hard nodig.

Andere belangrijke aandachtspunten:

- Communicatie: gezien de mogelijke diversiteit tussen bewoners is aandacht voor onderling begrip essentieel. Denk bijvoorbeeld aan het voorkomen of begeleiden van crisissituaties. Het uitnodigen van specifieke (zorg)experts voor bijvoorbeeld een training is een mooie praktische oplossing die al vaker voorkomt. Een ander aspect hier is het snel kunnen schakelen bijvoorbeeld tussen een coördinator en zorgprofessional. De processtructuur hiervoor zal nog verder uitgewerkt moeten worden.
- Groepsgevoel: het belang van gelijkgestemden of lotgenoten is benadrukt. Men kan van elkaar leren en bouwt zo een netwerk op. Een groep van gelijken zorgt voor een veilige omgeving. In het Wijkatelier heeft bijvoorbeeld een bewoner zelf een lotgenotengroep opgezet voor mensen met een depressie.
- Interactie en mengeling: met maatwerk, een focus op persoonlijk ontwikkeling en meer samen met partners in de wijk is het belangrijk na te denken over de mogelijk vervagende grens tussen indicaties en meer en meer een mix van achtergrond. De mengeling van niveaus of problematiek wordt vanuit bijvoorbeeld Driestroom, Van Tuin tot Bord, het Wijkatelier en Onder de Bomen juist als positief benadrukt, dit versterkt ieders ontwikkeling en begrip.

Voorbeeld: Van Tuin tot Bord

Twee moestuinen en twee buurtrestaurants vormen de locaties waar een diverse groep samenwerkt, dit zijn “kwetsbare en minder kwetsbare” buurtbewoners. Er worden boodschappen gedaan, groenten gekweekt en geoogst, gekookt, samen gegeten en kennis rondom gezonde voeding uitgewisseld. Gasten worden vaker ook vrijwilligers.

“De groepen hebben echt wel zorg nodig. Met deze doelgroepen heb je dat nodig om ze zelfstandig te kunnen laten zijn. Er is iemand op de achtergrond nodig waarbij mensen hun verhaal kwijt kunnen en even de tijd investeren” - bedrijfsleider Romilda van der Wal.

Flexibiliteit

Tenslotte, een van de belangrijkste randvoorwaarden die geschetst wordt, is de mogelijkheid tot flexibiliteit binnen een traject. Er zal altijd een groep bewoners blijven waarvoor een volledig open dagbestedingsvorm te hoog gegrepen is. Als oplossing wordt met name een meer flexibele vorm benoemd. Een plek waar je kunt op- en afschakelen qua beschutting en begeleiding. De laatste alinea in het gedicht van Nora (voorin dit rapport) illustreert dat goed.

Leerzaam is de manier waarop nu al samenwerkingen aangegaan worden en ook om te leren wat deze flexibiliteit in mogelijkheden creëert. Bijvoorbeeld door zorg- en welzijnsorganisaties samen in één gebouw te faciliteren maakt dit snel schakelen of “even afstemmen” direct mogelijk. Deze samenwerkingen zorgen nu al voor gezamenlijk aanbod.

4.1. Enkele aanbevelingen

Na het spreken van de diverse stakeholders is duidelijk dat er al stappen gezet worden richting trajectgericht werken, persoonlijke activering en inclusie in de wijk. Iedereen gelooft in deze ambitie en dit is een proces waarvan al veel te leren valt. Dagbesteding nieuwe stijl is misschien niet voor iedereen echt ‘nieuw’.

- Een uitwerking en concretisering van het doel van dagbesteding nieuwe stijl voor de stakeholders is daarbij aan te raden. Zo ook een nieuwe naam voor ‘Dagbesteding Nieuwe Stijl’.
- Daarnaast adviseren wij snel vervolgstappen te nemen voor de verdere, meer praktische uitwerking van dit proces: hoe gaat dit nu praktisch precies werken?
- Het uitdiepen van de casusanalyse kan hierbij helpen, om voorbij te gaan aan anekdotische informatie. Bijvoorbeeld, hoe groot is de groep die wel een indicatie heeft maar geen dagbesteding afneemt? of op basis van deze inschatting, hoe kunnen we de groep die in aanmerking lijkt te komen, vergroten?

Op basis van deze vervolg analyses is in het waardevol om andere argumenten die dagbesteding nieuwe stijl in de weg staan te bekijken. Bij interviews kwamen bijvoorbeeld de regelgeving rondom indicaties en wijze van financiering ter sprake.

5. Verwachte effecten

Als dagbesteding meer wordt ingericht zoals in het vorige hoofdstuk beschreven, wat betekent dat dan voor de deelnemers? Worden zij er daadwerkelijk beter van, en waarom? Hoewel dagbesteding ook bredere maatschappelijke doelen dient, vervult het primair een functie voor de deelnemers zelf. Het is dan ook van belang stil te staan bij de vraag wat voor *hen* de mogelijke winst is van dagbesteding nieuwe stijl. Om daar zicht op te krijgen gebruiken we het concept 'positieve gezondheid'.

5.1. Positieve gezondheid

Positieve gezondheid (Huber *et al*, 2011) is een relatief nieuwe manier van kijken naar gezondheid, waarbij het niet alleen gaat om iemands fysieke en mentale gesteldheid, maar ook over vitaliteit, welbevinden en de mogelijkheden die mensen hebben om met ziekten, beperkingen en tegenslagen om te gaan (sociale weerbaarheid). Zelfregie en veerkracht van het individu staan centraal. Positieve gezondheid is geen doel op zich, maar een waarde die belangrijk is om andere doelen te bereiken, zoals werken, jezelf ontplooien of actief participeren in de maatschappij. Een goede positieve gezondheid betekent je je goed en gezond voelt, ondanks eventuele klachten op allerlei vlakken, bijvoorbeeld omdat er dingen zijn die het leven de moeite waard maken.

Positieve gezondheid bestaat uit zes dimensies, namelijk:

1. Lichaamsfuncties
2. Mentaal welbevinden
3. Spiritualiteit en zingeving
4. Kwaliteit van leven
5. Sociaal-maatschappelijke participatie
6. Dagelijks functioneren

Dagbesteding nieuwe stijl kan bijdragen aan iemands positieve gezondheid. Door de persoonsgerichte aanpak (in nieuwe stijl) wordt er ingespeeld op de behoeften van de bewoners, die zich op alle zes dimensies van positieve gezondheid kunnen begeven. Er zijn bijvoorbeeld positieve effecten te verwachten op de dimensies sociaal-maatschappelijk participeren, spiritualiteit en zingeving, en mentaal welbevinden, zoals hieronder wordt toegelicht.

Spiritualiteit en zingeving gaat onder andere over het gevoel een zinvol leven te leiden, idealen te willen bereiken, het hebben van een toekomstperspectief en levenslust. Het gevoel hebben 'zinnige dingen te doen' en het gevoel te hebben dat het het waard is om 's morgens uit bed te komen zijn daarvoor belangrijk. Zingeving geeft mensen perspectief en is van invloed op

de ervaren kwaliteit van leven (Impuls, 2012). Dagbesteding *an sich* draagt daar al aan bij, bijvoorbeeld omdat deelnemers überhaupt (weer) iets ondernemen of uit huis komen (Movisie, 2017). Uit onderzoek van Impuls (2012), onderzoekscentrum voor maatschappelijke zorg, blijkt dat mensen zin ontleen aan heel uiteenlopende zaken, en dat hulpverleners soms een heel ander beeld hebben van wat belangrijk is dan cliënten zelf. De onderzoekers concluderen dan ook dat zingeving altijd maatwerk is; er is geen 'one-size-fits-all' aanpak. Er moet worden aangesloten bij de talenten en interesses van de bewoners. Ook concludeert men dat de behoeften van de cliënt altijd centraal moeten staan bij zingeving, want "alleen dan kan er sprake zijn van een betekenisvolle bijdrage van zingeving aan herstelprocessen en het voorkomen van terugval." Juist in dagbesteding nieuwe stijl moeten de behoeften van de cliënt meer centraal komen te staan, en krijgt dagbesteding een vorm die daarop aansluit. In de focusgroepen noemden deelnemers allerlei voorbeelden van dingen die zij graag (willen) doen, waar zij enthousiast van (zouden) worden en wat voor hen zin aan het leven geeft. Stuk voor stuk waren dit heel unieke voorbeelden, die zich niet in een 'algemeen' dagbestedingsaanbod laten vatten. Het illustreert het belang van maatwerk en de potentie van dagbesteding nieuwe stijl om een positief effect te hebben op het gebied van zingeving.

In de handreiking 'In verbinding met de wijk' (Brummel *et al.*, 2018) wordt geadviseerd te onderzoeken welke 'sociale rollen' bewoners in hun wijk kunnen innemen om hun talenten en interesses in te zetten in het alledaagse leven. Voorbeelden van mogelijke sociale rollen zijn volgens Brummel (2017) die van buurman of buurvrouw, deelnemer aan activiteiten, vaste bezoeker van activiteiten of vrijwilliger bij activiteiten. Het vervullen van zulke sociale rollen zorgt niet alleen voor verbinding met de wijk, maar kan ook een bron van zingeving zijn, bijvoorbeeld als mensen iets doen voor anderen, waardering krijgen of nieuwe dingen leren (ibid.). Binnen dagbesteding nieuwe stijl kan er ruimte zijn voor het identificeren van mogelijke sociale rollen binnen de wijk en wat er voor nodig is om die rol te kunnen vervullen, passend bij iemands wensen, capaciteiten en interesses.

Sociaal-maatschappelijk participeren gaat onder andere over sociale contacten en betekenisvolle relaties, geaccepteerd worden en je geaccepteerd voelen, communicatieve vaardigheden, steun van anderen ontvangen en je serieus genomen voelen. Het gaat vooral ook over het (goed) contact hebben met anderen en het gevoel te hebben 'erbij te horen'. Gaat dagbesteding nieuwe stijl ertoe leiden dat deelnemers een positieve verandering ervaren op dit soort punten? Deze vraag laat zich niet eenduidig beantwoorden. Enerzijds heeft dagbesteding buiten de beschutting potentieel een positief effect op sociaal-maatschappelijke participatie, bijvoorbeeld als iemand dichterbij het 'alledaagse leven' activiteiten doet, zoals op een zorgboerderij of in een buurtrestaurant. Dit kan bijdragen aan het gevoel erbij te horen. Het is echter niet vanzelfsprekend dat men gelijk meer betekenisvolle relaties opbouwt, zich meer geaccepteerd voelt of zich meer gesteund voelt. Dat hangt voor een belangrijk deel af van de 'ontvangende partijen'. Staat men er bijvoorbeeld wel voor open om mensen met psychische problematiek te ontvangen? Het is bekend dat er veel vooroordelen bestaan tussen mensen met en zonder 'beperking', wat het contact tussen groepen kan bemoeilijken (Bredewold, 2014). In

een van de focusgroepen kwam angst voor onbegrip en gebrek aan aansluiting meermaals expliciet naar voren. Het belang van 'je welkom voelen' wordt ook onderstreept in de eerder genoemde handreiking 'In verbinding met de wijk' (Brummel *et al.*, 2018). Vooroordelen onder wijkbewoners (zoals over mensen met een beperkingen) kunnen ervoor zorgen dat bepaalde groepen zich niet welkom voelen, bijvoorbeeld als vooroordelen leiden tot een negatieve of afwijzende houding. De auteurs wijzen dan ook op het belang van "ruimte maken voor anders-zijn", bijvoorbeeld door voorlichting te geven in wijkcentra (of andere 'ontvangende locaties'). In het traject dat met de projectgroep is doorlopen kwam het belang hiervan meermaals sterk naar voren, en geldt dan ook als randvoorwaarde voor dagbesteding nieuwe stijl (zoals ook beschreven in hoofdstuk 3).

Mentaal welbevinden gaat over het gevoel van eigenwaarde en zelfrespect, het gevoel controle te hebben over je eigen leven, eigen regie, emotionele toestand en veerkracht. Volgens Movisie (2014) gaat zelfregie over het "richting geven aan je leven, ook als je een beroep op andere moet doen voor steun bij je zelfredzaamheid of participatie". Daarbij is het wederom van belang dat de cliënt kan aangeven wat hij of zij wil en kan, en dat daar actief iets mee wordt gedaan. Natuurlijk is het niet zo dat deelnemers binnen de huidige dagbesteding geen zelfregie hebben. Zij kunnen op dagbestedingslocaties bijvoorbeeld kiezen uit verschillende activiteiten waaraan zij deelnemen en hoe zij hun dag invullen. Echter, in dagbesteding nieuwe stijl zou zelfregie veel verder gaan (waar en voor wie dat kan) doordat de wensen van de deelnemer het uitgangspunt worden. Uit onderzoek weten we dat een groter gevoel van zelfregie een positief effect heeft op iemands eigenwaarde en zelfrespect (De Lange & Becker, 2003).

Conclusie

Dit rapport begon met de constatering dat de ontwikkelingsgerichte dagbesteding in de gemeente Nijmegen grotendeels doelgroepgericht en per aanbieder is ingericht. Dagbesteding gebeurt voornamelijk op indicatie en is veelal beschut. De gemeente en partners uit zorg en welzijn constateren dat hierdoor nog niet altijd voldoende aandacht is voor persoonlijke ontwikkeling, activering en inclusie. Er is daarom verkend hoe ontwikkelingsgerichte dagbesteding zodanig kan worden ingericht dat hier meer aandacht voor is. Vooralsnog is dit dagbesteding 'nieuwe stijl' genoemd.

Dagbesteding 'nieuwe stijl' kenmerkt zich allereerst door een verschuiving van aanbodgericht werken naar vraaggericht werken en inclusie. De wensen, interesses en capaciteiten van bewoners zijn het uitgangspunt bij het zoeken van een passende dagbestedingsplek. Waar mogelijk vindt deze dagbesteding plaats 'in de wijk', buiten de beschutting. In de praktijk betekent dit dat een bewoners bijvoorbeeld wel begint in een beschutte omgeving, maar naar verloop van tijd 'uitstroomt'.

Deze verschuiving is niet zomaar gerealiseerd en er zijn verschillende randvoorwaarden waaraan moet worden voldaan, die in hoofdstuk 3 uitgebreid zijn toegelicht. Er moeten voldoende passende plekken zijn in de wijk waar men terecht kan, en bewoners moeten ook daar de benodigde begeleiding kunnen krijgen. Tegelijkertijd vraagt het wat van de 'ontvangende partijen', aangezien hen wordt gevraagd 'nieuwe doelgroepen' te ontvangen. Uit de praktijk weten we dat dit niet altijd zonder slag of stoot verloopt, bijvoorbeeld omdat er vooroordelen bestaan. Ontvangende partijen moeten hierin dan ook worden begeleid. Enkele andere randvoorwaarden of aandachtspunten die ter sprake zijn gekomen:

- Inzicht in volledige aanbod is startpunt;
- Het achterhalen wat iemand wil en kan behoeft expertise;
- Er is een visie op mengeling en het wel of niet mixen van bewoners nodig;
- Begeleiding is noodzakelijk;
- Dagbesteding valt of staat bij een vertrouwde omgeving;
- Voor succesvolle inclusie in de wijk is ook aandacht nodig voor de context;
- Meer flexibiliteit binnen een traject is wenselijk.

De vraag wat het te verwachten financiële effect van dagbesteding nieuwe stijl is kon binnen dit traject onvoldoende worden beantwoord. Hiervoor dient de nieuwe werkwijze eerst verder te worden geconcretiseerd en moeten partijen helderder hebben wat dit precies voor hen betekent. Ook is een verdiepende en meer grootschalige analyse van casuïstiek nodig om uitspraken over het financiële effect te kunnen doen. Wel hebben de betrokken zorgaanbieders aan de hand van casusanalyse duidelijk gemaakt dat op dit moment een (zeer) beperkt aantal cliënten in aanmerking komt (ong. 22%), ook omdat werd geconstateerd dat er voor een deel al volgens de uitgangspunten van dagbesteding nieuwe stijl wordt gewerkt.

Op basis van de casussen die voor dit rapport zijn geanalyseerd is de indruk ontstaan dat dagbesteding nieuwe stijl niet snel een kostenbesparing oplevert, in ieder geval niet op korte termijn. Wel vindt er een verschuiving in kosten plaats: minder kosten voor beschutte dagbesteding en specialistische begeleiding, en meer kosten voor het onderzoeken en vinden van passende dagbesteding in de wijk, begeleiding op locatie en het begeleiden van de 'ontvangende partijen'. De verhoudingen tussen deze kosten en de schaal daarvan konden echter niet worden ingeschat. Tevens is het lastig gebleken door te rekenen wat de langere termijn effecten in aantallen en euro's kunnen gaan opleveren. Het is aannemelijk dat het kostenplaatje er dan anders uit ziet.

Dagbesteding nieuwe stijl vervult primair een functie voor de deelnemers zelf. Maar wat levert het hen op? Aan de hand van het positieve gezondheidsmodel is toegelicht hoe het een positief effect kan hebben op het gebied van onder andere zingeving, sociaal-maatschappelijk participeren en mentaal welbevinden. Daarvoor is het echter van belang dat er aan de randvoorwaarden van dagbesteding nieuwe stijl (zoals het bieden van een vertrouwde, verwelkomende omgeving en een 'uitvalsbasis' waar nodig (flexibele trajecten). Ter illustratie van dat laatste punt verwijzen we nogmaals naar het gedicht voorin dit rapport.

Wij zouden daarom willen aanraden om dit rapport mee te nemen in verdere uitwerking van de (proces)verbeteringen en benoemde randvoorwaarden om zo meer grip te krijgen op de grote groep die op dit moment niet in aanmerking lijkt te komen - ondanks de gezamenlijke ambitie. Veel veranderingen zijn en worden al in gang gezet en de voornaamste conclusie is dan ook hiervan zo veel mogelijk te leren door als gemeente, zorg- of welzijnsorganisatie te focussen op uitwisseling. Met een gezamenlijke aanpak zal dit zeker tot nog meer waardevolle verbeteringen zorgen.

Bronnen

Bredewold, F. (2014) *Lof der oppervlakkigheid: contact tussen mensen met een verstandelijke of psychiatrische achtergrond en buurtbewoners*. Amsterdam: Van Genneep.

Brummel, A. (2017) *Sociale verbinding in de wijk. Mogelijkheden voor sociale inclusie van wijkbewoners met een lichte verstandelijke beperking of psychische aandoening (proefschrift)*. Delft: Academische Uitgeverij Eburon.

Brummel, A.; Van Asselt-Goverts, I.; Van Santvoort, F.; Ketelaars, A.; Esmeijer, N.; Verharen, L. (2018) *In verbinding met de wijk. Een handreiking wijkgericht werken vanuit de aanpak WijKring*.

De Lange, P.; Becker, H. (2003) Kwaliteit door eigen regie, *Ethiek en maatschappij* 6 (2): 31 - 50.

Impuls (2012) *Wat mijn leven zin en kracht geeft... Antwoorden van Utrechtse mensen met meervoudige problemen*. Nijmegen: Impuls - Onderzoekscentrum maatschappelijke zorg.

Movisie (2014) *Van start met zelfregie* <<https://www.movisie.nl/artikel/start-zelfregie>> (geraadpleegd: 27 augustus 2018).

Movisie (2017) *Dagbesteding in ontwikkeling. Vraagstukken voor gemeenten en 16 vernieuwende voorbeelden voor mensen met dementie en ggz-problematiek*. Utrecht: Movisie.

Bijlagen

Bijlage 1: Projectgroep & Geïnterviewden

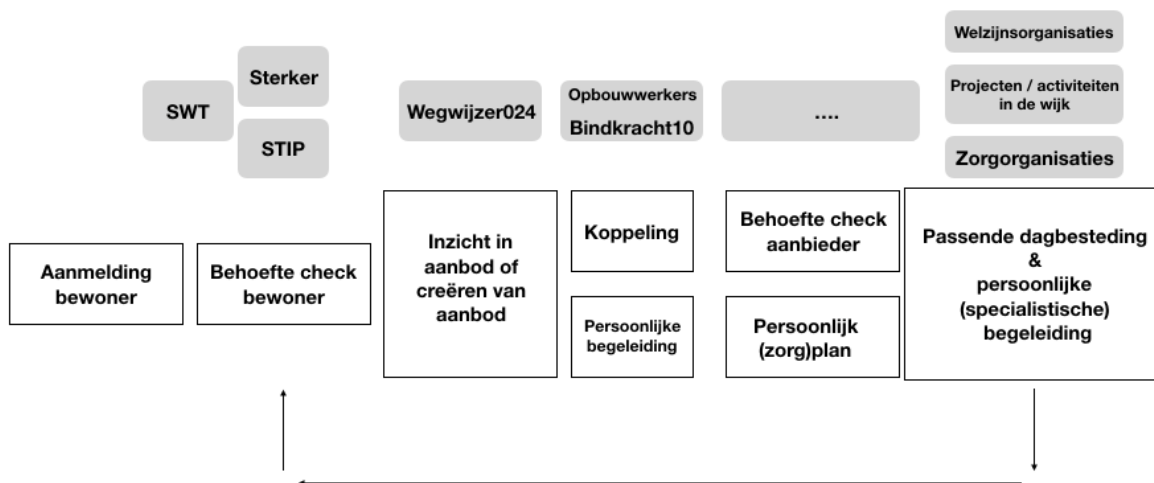
De projectgroep bestond uit (in alfabetische volgorde):

Alie van der Sluis	Pluryn
Annica Brummel	Bindkracht 10
Cilia ten Den	Zorg & welzijn, Gemeente Nijmegen
Erni Venhovens	Sterker
Ester Funneman	RIBW
Leonie Braks	Zorg & welzijn, Gemeente Nijmegen
Leyla Mohamed	Pluryn
Maaïke Borsboom	Bindkracht 10
Malou van Nieuwkoop	Sinzer
Marlijn Oosterhoff	Pluryn
Vincent Belgraver	Sinzer

Geïnterviewden (in alfabetische volgorde):

Daan van As	Onder de Bomen
Eline Hendriks	GGD
Eus de Wit	Bindkracht 10 & Wijkatelier Lindenholt
Johan Joren	Bindkracht 10 & Wijkatelier Lindenholt
Jolanda Vrolijk	Driestroom
Hans de Koning	Hobbycentrum Nijmegen
Mirjam Kaptein	Vrijwilligerscentrale
Romilda van der Wal	Van Tuin tot Bord
Roos Koopmans	Hobbycentrum Oost

Bijlage 2: Dagbesteding nieuwe stijl in schematisch vorm

Zinvolle dagbesteding
"Iedereen doet mee"

Uitgangspunten: Persoonlijke ontwikkeling, activering & inclusie in de wijk. **Noodzakelijk:** flexibiliteit & onderlinge afstemming

Bijlage 3. Casussen RIBW

Vrouw, 26 jaar. Diagnose: borderline, zorgmijder. Draagkracht: energie, humor, anderen meekrijgen, mobiel, maakt goed contact, harde werker. Draaglast: snel afgeleid, snel agressief bij onrecht, antisociaal gedrag, niet afspraak betrouwbaar.

Mevr. zou met lichte ondersteuning betaald werk kunnen verrichten, maar motivatie ontbreekt. Uitkering is genoeg om rond te komen. Dagbesteding voor nu afdoende. We zien dat mevr. gebaat zou zijn met persoonlijke begeleiding en/of behandeling, aangezien veel van deze vragen bij de dagbesteding terecht komen. Dan zal haar motivatie naar betaald werk weer meer worden. Momenteel houdt ze persoonlijke begeleiding/behandeling af.

Man, 25 jaar. Diagnose: angststoornis. Draagkracht: hij is fysiek sterk, sociaal, mobiel, vriendelijk, aanpakker. Draaglast: paniekaanvallen, angstig om te komen, heeft lange tijd nog om zijn plek te vinden.

Heer wil graag 4 dagen dagbesteding vast houden, maar ziet dat door zijn angststoornis dit nog ver weg is. Wil eerst na dagbesteding vrijwilligerswerk, maar iedere stap verder levert weer heel veel angst op en veel tijd om de angst te overwinnen om de stap te zetten. Begeleiding is hierbij van groot belang.

Man, 36 jaar. Diagnose: psychose-gevoeligheid, ADHD. Draagkracht: afspraak betrouwbaar, mobiel, fysiek sterk, sociaal. Draaglast: snel afgeleid, concentratieprobleem, moeite om bij 1 taak te houden, kan dissociëren, slecht geheugen, veel structuur nodig en dient continu geactiveerd te worden.

Heer overschat zichzelf, wil graag een betaalde baan. Maar we zien dat hij ieder jaar dissocieert en rand-psychotisch raakt. Het herstel hiervan wordt bevorderd door de structuur van dagbesteding, en heer heeft hierdoor minder behandeling nodig. De weg naar betaald werk vraagt nog veel ondersteuning. Momenteel is het doel stabiliseren op 4 dagen dagbesteding.

Man, 46 jaar. Diagnose: oud-drugsverslaafde, ADHD. Draagkracht: energiek, humor, verbinder, harde werker, goede communicator, intelligent. Draaglast: kan snel agressief worden, door tegenslag kan de zucht naar drugs toenemen. Kan moeilijk met tegenslagen omgaan. Privé situatie heeft invloed op zijn stemming en functioneren.

De heer zit in een terugkeerfase van verslaving. Heeft ons nodig om zich vast te houden aan

dag-structuur. Is gebaat bij intensieve begeleiding middels motiverende gespreksvoering. Heeft baat bij zowel individuele begeleiding als begeleiding bij dagbesteding. Wil graag toewerken naar een betaalde baan.

Vrouw, 60 jaar. Diagnose: depressiviteit. Draagkracht: sociaal, behulpzaam, empatisch, goed in communicatie, verbinder. Draaglast: zwaarlijvig, zeer afhankelijk van dagbesteding, snel emotioneel, onzeker, moeite met veranderingen.

Mevr. is bang terug te vallen in depressie wanneer dagbesteding wegvalt. Op een mindere dag komt ze toch en geeft eind van de dag aan dat ze zich beter voelt. Dit door aandacht, begeleiding, structuur, het gevoel te krijgen iemand te kunnen zijn door voor anderen iets te betekenen. Mevr. wil heel graag huidige structuur / dagbesteding vasthouden.

Man van 54 jaar met de diagnose: Schizofrenie –paranoïde type.

Woont bij zijn (ouder wordende)moeder, en gaat in de weekenden naar zijn jongere broer. Vroeger heeft hij in dienst gezeten en heeft in de maatschappij een betaalde baan als bakker gehad. Na zijn ontslag is meneer in een gat terecht gekomen en is het bergafwaarts met hem gegaan, waardoor meneer uiteindelijk in de psychiatrie terecht kwam.

De wens van meneer is om zijn oude bakkers-vak weer op te pakken. Hij wordt echter alleen beperkt door zijn ziekte. Meneer kan weinig prikkels hebben, en is gebaat bij een rustige en vertrouwde omgeving. Met veel regelmaat en vaste begeleiding zou meneer langzaam aan weer de draad op kunnen pakken. Een goede afstemming en samenwerking met persoonlijk begeleider en activiteitenbegeleidster is hierbij een pre. Doelen hierbij zijn om meneer weer zoveel zelfvertrouwen te geven dat hij stapsgewijs weer deel kan nemen aan arbeidsmatige dagbesteding.

Draagkrachten zijn: sociaal, vriendelijk, humor en nog in staat te ontwikkelen.

Draaglasten: Concentratie is wat slechter, kan soms moeilijk zijn afspraak nakomen, is onzeker en kampt door zijn overgewicht met lichamelijke klachten.

Momenteel komt meneer met regelmaat naar de Inloop, en wordt van hieruit geprikkeld om aan een bak-activiteit deel te nemen.

Bijlage 4. Casussen Pluryn met toelichting van Sterker en Bindkracht 10

Mogelijke inzet vanuit Welzijn bekeken, versie 23-08-2018

Door Erni Venhovens en Annica Brummel

Als het gaat om de inzet van Welzijn is het goed te bekijken om welke vraag het gaat en welk (passend) aanbod (in de wijk) aanwezig is. Daarbij gaan we niet alleen uit van de mogelijkheden van de burger, maar kijken we ook naar de voorwaarden die nodig zijn om tot een koppeling te komen. Hierbij denken we aan de volgende drie varianten:

A. Eenvoudige koppeling: 1 afspraak om te verhelderen wat iemand wil/kan en welke behoefte diegene heeft. Op basis van dit gesprek eenvoudig aansluiten bij bestaande activiteiten/voorzieningen. Er is geen grote inzet op collectieve ondersteuning ter plekke nodig. Korte nazorg of alles naar wens verloopt.

Inschatting inzet welzijn: 5-10 uur. Geen inzet vanuit zorg nodig (voor uitleg zie hieronder).

B. Gemiddeld intensieve koppeling: meerdere afspraken om te verhelderen wat iemand wil/kan en welke behoefte diegene heeft. Intensiever zoeken naar een passend aanbod of verkennen om een nieuw aanbod op te zetten. Inzetten op collectieve ondersteuning, zodat de activiteit of voorziening open staat voor participatie. Vanuit zorg is structureel individuele ambulante begeleiding nodig.

Inschatting inzet welzijn: 20-30 uur. Inschatting inzet zorg: 1-2 uur per week voor het stuk dagbesteding.

C. Intensieve koppeling: meerdere afspraken om te verhelderen wat iemand wil/kan en welke behoefte diegene heeft, wat eventueel contra indicaties zijn en wat iemand nodig heeft om mee te kunnen doen. Intensief zoeken naar een aanbod dat passend gemaakt kan worden voor participatie van de persoon, of verkennen om een nieuw aanbod op te zetten. Intensief inzetten op collectieve ondersteuning, zodat de activiteit of voorziening zich aanpast voor participatie. Vanuit zorg is structureel en intensief individuele ambulante begeleiding nodig.

Inschatting inzet welzijn: 30-40 uur. Inschatting inzet zorg: 4-6 uur per week voor het stuk dagbesteding.

Inzet welzijn bestaat uit:

- Individuele ondersteuning bij participatie (verkennen wat talenten, behoeften en interesses zijn, zoeken naar een geschikte plek voor participatie).
- Collectieve ondersteuning op plekken waar participatie plaatsvindt (kwartiermaker; wat heeft een groep nodig om open te staan voor deelname, welke aanpassingen zijn nodig).

Inzet zorg bestaat uit:

- Individuele begeleiding bij participatie, gericht op zelfredzaamheid van de persoon. Vangnet waar nodig.
- Uitleg geven over wat nodig is voor de persoon om mee te kunnen doen.

We kunnen niet vaak genoeg benadrukken dat het hier altijd zal gaan om maatwerk en dat deze drie varianten slechts een globale verdeling is om in kaart te brengen welke inzet er vanuit de sector Welzijn, maar zeker ook die vanuit de Zorg nodig is. Het aantal uren waaraan we denken is slechts een ruwe schatting. Belangrijkste voorwaarde voor de kans van slagen is de samenwerking tussen de verschillende instellingen/professionals.

Ook de mogelijke ideeën die genoemd zijn bij de casussen zijn slechts eerste gedachten omdat we maar beperkte informatie hebben verkregen per casus.

Man van 48 jaar. Diagnose: NAH (geheugen sterk aangedaan) en diabetes type 2. Draagkracht: gestructureerd in tijd en plaats, humor, vrolijk, maakt snel contact, mobiel en geen lichamelijke beperkingen (+). Draaglast: Slecht geheugen, moeite met autoritair gedrag, veel structuur nodig (-).

Dhr. wil graag een (vrijwilligers)baan waar hij weinig druk van bovenaf ervaart en niet overvraagd wordt, maar wel actief aangestuurd wordt en lang en intensief begeleid wordt om dingen te leren i.v.m. zijn slechte geheugen.

Traject: B. Ideeën: meehelpen bij beheer van voorzieningen, zoals wijkcentrum, gastheer bij Stip.

Vrouw van 48 jaar. Diagnose: NAH (operatie en bestraling i.v.m. hersentumor 1975 en CVA in 2003), epilepsie 1998 en groeihormoon deficiëntie 1999. Draagkracht: assertief, knokker, nieuwsgierig, mobiel, zelfstandig, groot netwerk (+). Draaglast: depressieve periodes, onzekerheid, overschatting van eigen kunnen, korte spanningsboog, ongeremd kunnen zijn in verbale uitingen door emotie, groot netwerk (-).

Mevr. wil graag een (vrijwilligers)baan waar zij zelfstandigheid en een gepaste verantwoordelijkheid ervaart, waarbij begeleiding aanwezig is die haar goed aanvoelt zodat ze niet overvraagd wordt, maar ook niet ondervraagt. Dit vraagt veel van een begeleider, want je bent continue aan het afstemmen. Mislukt dit, dan ben gaat zij uit contact en ben je haar kwijt.

Traject: C. Ideeën: klussen die ze in haar eigen tempo kan doen, zoals administratie, of prijsjes voor de bingo te kopen, krantjes of nieuwsbrieven rondbrengen etc. Meedoen aan activiteiten bij hobbycentrum.

Man van 36 jaar. Diagnose: NAH (geheugen sterk aangedaan, snel ernstig vermoeid). Draagkracht: rustig, vriendelijk, aanpakker, sociaal, mobiel, geen lichamelijke beperkingen, enthousiast (+). Draaglast: Slecht geheugen, piekeraar (doemdenken), moeite met aandacht vast houden, snel afgeleid, wil graag continue geactiveerd worden (-).

Dhr. wil graag iets betekenen in de maatschappij, maar hij weet niet wat. Het kan werk gerelateerd zijn maar zijn behoefte is ook vooral om mensen te ontmoeten en zijn netwerk uit te breiden. Dus de zoektocht kan ook op het gebied van hobby's en sporten zijn.

Traject: B. Ideeën: aansluiten bij activiteiten op basis van hobby, sporten onder begeleiding (vb. Uniek sporten of Koprol), meedoen aan eetactiviteiten, aansluiten op leeftijdsgroep, zoals concertbezoek, bioscoop etc.

Vrouw van 42 jaar. Diagnose: NAH (linkszijdig verlamd, rolstoelafhankelijk). Draagkracht: empatisch, vrolijk, behulpzaam en harde werker (+). Draaglast: moeite met veranderingen, snel emotioneel en onzeker (-).

Mevr. heeft een groot netwerk in Druten maar woont in Nijmegen. Ze kan goed met haar handen werken vanuit haar rolstoel (bloemschikken, nauwkeurig werken). Ze wilt graag van nut zijn en iets teruggeven aan de samenleving.

Traject: A/B. Ideeën: cursus geven en volgen bij hobbycentra, taken in OKC, bijvoorbeeld administratie, vrijwilliger bij knutselactiviteiten voor kinderen of ouderen etc.

Man van 56 jaar. Diagnose NAH (door Korsakov). Draagkracht: gefocust, kan goed onthouden, kritische kijk op de wereld, kan goed krantenartikelen schrijven (+). Draaglast: heeft aansturing en motivering nodig om op gang te komen, groot afbreukrisico als iets niet gaat zoals hij denkt dat moet.

Meneer heeft jarenlang gewerkt als journalist voor verschillende (sport-)kranten en kanalen. Het liefst interviewt hij mensen en schrijft er artikelen over. Werken in dit gebied lijkt hem geweldig.

Traject: A/B. ideeën koppelen aan wijkkrant of sportclub/scholen die nieuwsbrieven hebben, wegwijzer 024, wijkwebsites etc.
